

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ CONCEPTUAL BASIS OF INTELLECTUAL PROPERTY ASSESSMENT

У статті досліджено економічні підходи до оцінки інтелектуальної власності, які дають можливість проводити вартісну оцінку об'єктів інтелектуальної власності кожного з видів витрат на їхнє створення; виокремлено низку характерних рис та ознак, які виявляються у разі використання об'єктів інтелектуальної власності; обґрунтовано системний характер науково-методичних підходів до оцінки інтелектуального потенціалу та інтелектуального капіталу як конститутивних елементів оцінювання інтелектуальної власності. Сформовано авторську позицію у розкритті дихотомічної сутності методології оцінки інтелектуальної власності, яка передбачає взаємозв'язок між оцінкою інтелектуальної власності та оцінкою інтелектуального капіталу і полягає у розумінні цих дефініцій як процесу і як результату. Запропоновано концептно-композиційну схему оцінки інтелектуальної власності в контексті трансформації конститутивних елементів інтелектуального потенціалу, інтелектуального капіталу та інтелектуальної власності, яка відображає концептуальні засади оцінки інтелектуальної власності.

Ключові слова: інтелектуальний потенціал, інтелектуальний капітал, інтелектуальна власність, оцінка.

В статье исследованы экономические подходы к оценке интеллектуальной соб-

ственности, которые предоставляют возможность проводить стоимостную оценку объектов интеллектуальной собственности как одного из видов затрат на их создание; выделен ряд характерных черт и признаков, которые проявляются в случае использования объектов интеллектуальной собственности; обоснован системный характер научно-методических подходов к оценке интеллектуального потенциала и интеллектуального капитала как конститутивных элементов оценки интеллектуальной собственности. Сформирована авторская позиция в раскрытии дихотомической сущности методологии оценки интеллектуальной собственности, которая предусматривает взаимосвязь между оценкой интеллектуальной собственности и оценкой интеллектуального капитала и заключается в понимании этих дефиниций как процесса и как результата. Предложена концептно-композиционная схема оценки интеллектуальной собственности в контексте трансформации конститутивных элементов интеллектуального потенциала, интеллектуального капитала и интеллектуальной собственности, которая отражает концептуальные основы оценки интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: интеллектуальный потенциал, интеллектуальный капитал, интеллектуальная собственность, оценка.

УДК 373.78: 608.1

DOI <https://doi.org/10.32843/bSES.52-9>

Братусь Г.А.

к.е.н., доцент,
заступник директора-декан
Навчально-науковий інститут
менеджменту, економіки та фінансів
ПрАТ «ВНЗ» Міжрегіональна
Академія управління персоналом

Bratus Hanna

PJSC «Higher Educational Institution
«Interregional Academy
of Personnel Management»

In the article it is established that in the conditions of transformational transformations that are taking place in the country, priority is given to the need to scientifically solve the problem of intellectualization of socio-economic processes in general and to develop scientific and methodological tools for the assessment of intellectual property, in particular. It is proved that in the context of solving the problem identified, the existing approaches are not characterized by a clear compositional link between the concepts of intellectual potential and intellectual capital and intellectual property, and therefore do not fully ensure consistency between all components in the assessment of intellectual property. The economic approaches to the valuation of intellectual property, which provide an opportunity to value the objects of intellectual property as one of the costs of their creation, are investigated; a number of characteristics and features that are revealed in the case of the use of intellectual property objects and characterized as a form of economic relations of appropriation of intangible factors and the results of intellectual labor are distinguished. The systematic nature of scientific and methodological approaches to the assessment of intellectual potential and intellectual capital as constitutive elements of intellectual property valuation is substantiated. The author's position in the disclosure of the dichotomous essence of the intellectual property valuation methodology has been formed, which involves the relationship between the valuation of intellectual property and the valuation of intellectual capital and consists in understanding these definitions as a process and as a result. A conceptual and compositional scheme of intellectual property valuation is proposed in the context of transformation of constitutive elements of intellectual potential, intellectual capital and intellectual property, which reflects the conceptual principles of intellectual property valuation. It is established that the basis for the practical implementation of the conceptual and compositional scheme of intellectual property valuation is the provision of intellectual and knowledge orientation of management decisions in the system of intellectualization of business processes.

Key words: intellectual potential, intellectual capital, intellectual property, valuation.

Постановка проблеми. Інтелектуалізація економіки є складною економічною категорією, методологія й оцінка якої потребує застосування системного підходу. Це зумовлено доцільністю визначення міри використання інтелектуального потенціалу, інтелектуального капіталу та інтелектуальної власності. З огляду на провідну роль знань у розвитку суспільства, загострюється проблема інтелектуалізації соціально-економічних

процесів, вирішення якої потребує визначення обсягів інвестицій у людський капітал як із боку держави, так і з боку приватних фірм і організацій. Інтелект людини, її творчі, креативні здібності виходять на перший план у низці ресурсів підприємства, що зумовлює формування нового виду нематеріальних ресурсів – інтелектуальної власності, оцінка й аналіз якої вимагає наявності розвиненої методології. Відсутність єдиних уявлень

про сутність і структурні елементи інтелектуальної власності приводить до появи численних підходів і методів її оцінки. Отже дослідження концептуальних засад оцінки інтелектуальної власності є надзвичайно важливим та актуальним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вагомий внесок у дослідження теоретичних аспектів оцінки інтелектуалізації економіки в цілому та інтелектуальної власності, зокрема, зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці: Г. Бромберг, Т. Гусаковська, О. Добровинський, О. Другов, Ю. Кононов, О. Новосельцев, Н. Макашева, Н. Малюга, Э. Ревтюк, Г. Река, Й. Ситник, Х. Фасхієв, П. Цибульов. У цих дослідженнях багато уваги приділяється оцінці інтелектуального капіталу в межах його компонентної структури з виокремленням методів оцінки ринкової вартості інтелектуального капіталу на рівні підприємства; запропоновано класифікацію методів оцінки інтелектуального капіталу з використанням різних науково-методичних підходів; розглядаються науково-методичні підходи до оцінки інтелектуального потенціалу та інтелектуальної власності.

Незважаючи на велику кількість наукових публікацій з означеної проблеми, багато спеціалістів [1; 2; 3; 5; 13] стверджують, що єдиної методики оцінки інтелектуальної власності ще не створено. Виходячи із вивчення праць учених, зроблено умовивід про необхідність доробки науково-методологічного підходу до оцінки інтелектуальної власності з урахуванням трансформації її структурних елементів. Складність та багатоаспектність оцінки інтелектуальної власності потребує більш комплексного дослідження. Саме цим зумовлено вибір теми дослідження й обґрунтування його мети.

Постановка завдання. Мета статті полягає в обґрунтуванні концептуальних засад оцінки інтелектуальної власності й розробленні концептно-композиційної схеми оцінки інтелектуальної власності в контексті трансформації конститутивних елементів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до положень бухгалтерського обліку і правових документів з питань охорони прав інтелектуальної власності інтелектуальний капітал оцінюється як нематеріальні активи. Оцінка об'єктів інтелектуальної власності проходить за внесення її до статутного капіталу і включення до нематеріальних активів для відображення на балансі підприємства [1]. Використання такого підходу дає можливість проводити вартісну оцінку об'єктів інтелектуальної власності як одного з видів витрат на їх створення, не враховуючи інвестиції в інтелектуально-знаннєві аспекти та систему управління знаннями, що забезпечують збільшення ринкової вартості підприємства в умовах трансформаційних перетворень і стратегічних змін соціально-економічного стану суспільства.

Поява фінансових стимулів для створення інтелектуальної власності та інвестицій у неї зумовлена тим, що права на інтелектуальну власність дають змогу її власникам отримати вигоду з об'єктів інтелектуальної власності, створених ними. Оцінка вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності ґрунтується на виявленні опосередкованого впливу інтелектуальної власності на кінцевий результат. При цьому найбільш значущим стає визначення реальних ознак прояву інтелектуальної власності для того, аби потім виміряти їхній вплив на цей результат. Г. Река [2] виокремлює низку характерних рис та ознак, які виявляються у разі використання об'єктів інтелектуальної власності, через такі поняття, як: ефективність, ціна, затрати, собівартість, ринкова вартість тощо. На основі аналізу зазначених понять автор пропонує використовувати класифікацію методів оцінки вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Узагальнюючи різні підходи до визначення дефініції інтелектуальної власності [3; 4; 5], інтелектуальну власність можна характеризувати як форму економічних відносин привласнення нематеріальних факторів і результатів інтелектуальної праці. За своїм економічним змістом інтелектуальна власність має виробниче призначення, тобто використовується у виробничому процесі під час створення конкретних благ і послуг, збігається з інтелектуальним капіталом, є власністю на інтелектуальний капітал [5, с. 53].

У результаті дослідження архітектоники інтелектуальної власності автором визначена системо-утворювальна трансформація компонентних структур інтелектуального потенціалу, інтелектуального капіталу й інтелектуальної власності. Розглянемо наявні підходи до оцінки кожного елементу архітектоники інтелектуальної власності.

Під час вивчення категорії інтелектуального потенціалу використовуються такі підходи: економічний – інтелектуальний потенціал визначається сукупністю знань і інтелектуальних здібностей людини, за допомогою яких створюється і реалізується новий продукт; соціально-економічний – досліджується інтелектуальний потенціал суспільства як сукупність обставин, за яких система (країна, регіон, підприємство) здатна знайти рішення для досягнення певних результатів; соціальний – розглядається інтелектуальний потенціал особистості і його зміст, а також вивчаються основні складники інтелектуального життя суспільства, зокрема наука й освіта [6]. Методичний підхід до оцінки інтелектуального потенціалу, запропонований О. Князевою [7], відображає інституційну специфіку підприємства,

$$IP = V_{рок} + V_{ірлк} + V_{нма} + V_{сіз}, \quad (1)$$

де IP – вартість інтелектуального потенціалу;

$V_{рок}$ – вартість рівня освіти і кваліфікації;

$V_{ірлк}$ – інвестиції в розвиток людського капіталу;

$V_{нма}$ – вартість нематеріальних активів;

$V_{сіз}$ – вартість системи інформаційного забезпечення трудової діяльності підприємств зв'язку.

Н.В. Левовшко [8] вважає, що найбільш реальний вплив факторів інтелектуального потенціалу підприємства може відобразитися на обсязі інноваційних вкладень у його діяльність. Звідси доцільно розглядати залежність обсягу інновацій від факторів інтелектуального потенціалу підприємства.

Загалом цю залежність можна представити математичною моделлю виду:

$$Vu = \int \Phi_{сп} + \Phi_{кп} + \Phi_{мк} + \Phi_{мп}, \quad (2)$$

де: Vu – обсяг інноваційних вкладень підприємства в розрахунку на одного середньооблікового працівника; $\Phi_{сп}$, $\Phi_{кп}$, $\Phi_{мп}$ – фактори структурного, кадрового та маркетингового інтелектуального потенціалу підприємства.

Однією з особливостей інтелектуального капіталу є те, що інвестиції в нього та зміна певних складових відбиваються на економічних показниках не одразу, а з деяким запізненням, тобто спостерігається розподілений у часі ефект дії [8]. Таке явище називається лагом та пояснює необхідність побудови лагової моделі [9]. У загальному випадку однофакторна дистрибутивно-лагова модель матиме вигляд (3):

$$Yt = \alpha + \beta_0 X_t + \beta_1 X_{t-1} + \dots + \beta_T X_t + et, \quad (3)$$

де t – індекс, який показує поточне значення інтегрального показника ІК;

$(t-1)$ – значення за попередній рік i т. д.;

β_0 – короткостроковий мультиплікатор. Він відображає вплив комплексного показника X на економічний результат Y у поточний момент часу. Якщо зміна значення X триває, то сума $(\beta_0 + \beta_1)$ показує зміну Y в наступний період часу i т. д.;

T – показує глибину лагу.

Порівняння звичайної однофакторної та лагової моделей дає змогу обґрунтувати доцільність вибору результуючої моделі залежності економічного показника від інтегральної оцінки ІК для отримання необхідного економічного ефекту.

В економічній літературі [10; 11] пропонується методика інтегральної оцінки, в якій виділено три складники інтелектуального капіталу: організаційний капітал, людський капітал, споживчий капітал. На основі вищенаведених складників розраховуються показники, що визначають рівень інтегрального коефіцієнта інтелектуального капіталу підприємства (табл. 1).

Значення показників, які входять у запропоновану систему оцінки інтелектуального капіталу підприємства, знаходяться в діапазоні від 0 до 1, причому чим більш ефективна діяльність підприємства, тим ближче значення показника до 1. Під час вибору формули розрахунку інтегрального показника потрібно враховувати той факт, що у разі втрати хоча б однієї складової частини інтелектуального капіталу підприємства автоматично втрачають цінність інші його складники. Тобто якщо втрачений людський капітал, то втрачає цінність структурний капітал організації. І навпаки, за втрати структурного капіталу навіть кваліфікований персонал не зможе досить успішно вести бізнес [15].

За наведеними інтегральними показниками оцінювання рівня інтелектуального капіталу можна побачити, що вони передбачають розрахунок комплексу індикаторів. Переваги та недоліки під час вибору того чи іншого підходу та методів оцінювання залежать від потреб власників об'єкта інтелектуального капіталу, вимог споживачів, наявної інформації та економічного стану підприємства на момент проведення оцінювання.

Таблиця 1

Система показників, що визначає рівень інтегрального коефіцієнта інтелектуального капіталу

Складові ІК	Показники
Людський капітал	– частка працівників, що пройшли професійне навчання; – рівень освіти працівників; – частота проходження підвищення кваліфікації; – кількість годин, витрачених на підвищення кваліфікації протягом року; – коефіцієнт плинності персоналу та ін. [12].
Організаційний капітал	– частка преміальних виплат в операційних витратах. – рівень виробничої культури підприємства [12]. – обсяг додаткового прибутку, який підприємство отримало протягом року внаслідок використання інновацій; – об'єкти інтелектуальної власності, а також обсяг прибутку, який підприємство очікує отримати від їх використання; – обсяг інвестицій у вдосконалення менеджменту, НДДКР, інформаційне забезпечення діяльності підприємства, тощо; – кількість культурно-оздоровчих заходів [14].
Споживчий капітал	– кількість клієнтів та частка серед них постійних; – середня вартість покупок у розрахунку на одного клієнта протягом року; – середня тривалість співпраці з постійними клієнтами; – обсяг витрат на маркетингові заходи; – кількість залучення нових клієнтів тощо.

Систематизовано й узагальнено автором за матеріалами [12; 13; 14].

Рис. 1. Концептно-композиційна схема оцінки інтелектуальної власності в контексті трансформації конститутивних елементів

(Авторська розробка)

Основною компонентою структурних складників інтелектуального капіталу підприємства є людський капітал, який не може бути власністю підприємства, однак знання, які його формують, і є основоположною компонентою інтелектуального капіталу. К. Зула та Т. Чермак на основі аналізу літературних джерел, присвячених теорії людського капіталу, запропонували розрізнити в процесі формування останнього вхід (інвестиції) та вихід (вигоди). До вхідних параметрів дослідники віднесли формальну освіту та навчання, здобуття загальних і спеціальних (специфічних для підприємства) вмінь та навичок та інші знання [16, с. 250]. Авторами запропоновано поділити існуючі підходи до визначення величини людського капіталу на три групи, а саме:

- витратні моделі, які враховують вартість виникнення, придбання, заміни чи альтернативних витрат людських активів;

- моделі вартості людських ресурсів, які є поєднанням немонетарних поведінкових із монетарними економічними вартісними моделями;

- монетарні моделі, що наголошують на підрахунку дисконтованих майбутніх доходів чи заробітної плати [17, с. 393].

Формування і розвиток людського капіталу пов'язані з управлінням знаннями. Знання сприяють відтворенню та розподілу результатів інтелектуальної діяльності, що приймають форму інтелектуальної власності.

Враховуючи той факт, що інтелектуальна власність, згідно з авторською позицією, розглядається у системно-трансформаційному зв'язку з інтелектуальним потенціалом та інтелектуальним капіталом, запропоновано концептно-композиційну схему оцінки інтелектуальної власності в контексті трансформації конститутивних елементів (рис. 1).

Надана схема становить концептуальний базис оцінки інтелектуальної власності і складається із таких трьох концептів, як: оцінка інтелектуального потенціалу, оцінка інтелектуального капіталу й оцінка інтелектуальної власності.

Розглянемо складові елементи кожного концепту.

Перший концепт – оцінка інтелектуального потенціалу, показником якого є розрахунок індексів фізичного потенціалу, освітнього потенціалу, та науково-дослідного потенціалу.

Для розрахунку індексу частки населення, здатного до реалізації інтелектуального потенціалу, підсумовується чисельність зайнятих в економіці і чисельність студентів, що навчаються у вузах заочною формою. Наступний індекс – індекс довголіття. В основу цього індексу покладено показник очікуваної тривалості життя.

Другий концепт – оцінка інтелектуального капіталу – включає такі елементи, як: оцінка інфра-

структурного капіталу, оцінка людського капіталу та оцінка інноваційного капіталу.

Як показники під час оцінювання інфраструктурного капіталу запропоновано використовувати рівень корпоративної культури, частку створених крос-команд і рівень охоплення корпоративною ІТ-мережею.

Вихідним положенням теорії людського капіталу є постулат про те, що людський капітал – це накопичена завдяки інвестиціям величина благ, яка приносить прибуток її власнику. Отже, є взаємозв'язок між фізичним здоров'ям, досягнутим рівнем освіти і якістю навчання, а також заробітною платою й обсягом виробничого досвіду [18, с. 64].

Звідси оцінка людського капіталу проводиться шляхом ідентифікації інвестицій із величиною вигоди в капітал здоров'я, в капітал освіти, в капітал культури. Вартість людського капіталу пропонується розглядати як різницю між майбутньою вартістю підприємства та інвестицій, вкладених у розвиток працівників. При цьому такий підхід можна застосувати як до визначення вартості людського капіталу підприємства загалом, так і до визначення вартості окремого працівника.

Показниками оцінки інноваційного капіталу виступають індекси винаходів та патентів, також госпдоговорів у сфері НДДКР і рівень інноваційності бізнес-технологій.

Третій концепт – оцінка інтелектуальної власності – композиційно базується на трьох ключових критеріях: інтелектомісткість, інтелектоактивність, інтегрованість, на яких ґрунтується інтелектуалізація системи менеджменту [19, с. 109].

Інтелектомісткість – це реальні досягнуті показники, які свідчать про рівень насиченості систем високою інтелектоспроможністю. Як такі показники запропоновано використовувати чисельність інтелектоносіїв, застосування новітніх інформаційно-комунікативних технологій, інтелектуально-знаннява новизна управлінських рішень.

Інтелектоактивність – це процесно-результативні показники, які демонструють високий рівень наполегливості та інтелектворення та висвітлюють системність і комплексність її результатів. До таких показників запропоновано віднести використання нових професійних знань, впровадження системи управління знаннями, інтелектуально-управлінське навантаження.

Інтегрованість – це показники якісно-комунікаційної інтелектуальної співпраці між підсистемами і підрозділами, а саме: інтелектуально-знаннєві комунікації, інтелектомісткість комунікаційних зв'язків, синергійні пріоритети від здійснення інтелектуалізації.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи результати дослідження концептуальних засад оцінки інтелектуальної власності, зроблено такі висновки.

Узагальнюючи різні підходи до оцінювання інтелектуальної власності, доведено, що багатоаспектність наукових траєкторій вирішення проблем оцінки інтелектуальної власності зумовлена тісним взаємозв'язком між поняттями «інтелектуальний потенціал», «інтелектуальний капітал» і «інтелектуальна власність» з одночасним виокремленням цих понять як самостійних елементів формування ресурсної бази підприємства, регіону, країни.

Порівняльний аналіз людського капіталу як компонентного складника інтелектуального капіталу й інтелектуальної власності показав, що фокусом їхнього об'єднання виступає система управління знаннями.

Запропоновано концептно-композиційну схему оцінки інтелектуальної власності в контексті трансформації конститутивних елементів, стрижнем якої є встановлення взаємозв'язку і взаємозалежності між дефініціями «інтелектуальний потенціал», «інтелектуальний капітал» і «інтелектуальна власність», збалансоване поєднання яких формує інтегративну оцінку інтелектуальної власності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Малуґа Н.М. *Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку*: моногр. Житомир: ЖДТУ. 2005. 548 с.
2. Река Г.В. Методи оцінки вартості об'єктів інтелектуальної власності як складових інтелектуального капіталу організації. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008. Вип. 18.3. С. 240–246.
3. Прохоров А.Н. Основные подходы к определению сущности понятия «интеллектуальная собственность» URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/osnovnye-podhody-k-opredeleniyu-suschnosti-ponyatiya-intellektualnaya-sobstvennost> (дата звернення 10.03.2020).
4. Прохоров А.Н. Роль интеллектуальной собственности в повышении уровня конкурентоспособности организации. *Вектор науки ТГУ*. 2013. № 4. С. 141–144.
5. Скворцова В.А. Интеллектуальная собственность: экономическая трактовка. *Известия ПГПУ. Общественные науки*. 2006. №2(6). С.49–54.
6. Макашева Н.П. Оценка интеллектуального потенциала на рынке труда Томской области. *Вестник Томского государственного университета*. 2011. № 2(14). С. 87–98.
7. Князева Е. А. Интеллектуальный потенциал предприятия связи: понятие, структура и методика оценки. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. вип.7. Ч.3. С.54–58.
8. Волощук Л.О. Методичні основи оцінки інтелектуального капіталу машинобудівного підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць*. Одеса: Вид-во ОНЕУ. 2011. Вип. 3 (43). С. 220–226.
9. Смоквіна Г.А. Підходи та інструменти оцінювання інтелектуального капіталу як чинника забезпечення економічної безпеки підприємства. *Акту-*

альні проблеми секторальної економіки. 2016. № 6(28). С. 114–126.

10. Василенко В.М. Підходи і методи оцінки інтелектуального капіталу (теоретичний аспект). *Вісник Приазовського державного технічного університету*. Сер.: Економічні науки. 2011. Вип. 21. С. 134–138.

11. Кендюхов О.В. *Інтелектуальний капітал підприємства: методологія формування механізму управління*: монографія. Донецьк: НАН України. Ін-т економіки промисловості; ДонУЕП, 2006. 307 с.

12. Кожушко О.В. Обґрунтування індикаторів оцінки рівня захисту інтелектуального капіталу промислового підприємства. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/12905> (дата звернення 11.03.2020).

13. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ. К.: Правова єдність, 2009. 544 с.

14. Шкурупій О.В. *Інтелектуальний капітал в трансформаційній економіці*: монографія. Укоопспілка, Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана, Полтав. ун-т спожив. кооп. України. Полтава. 2008. 268 с.

15. Ротань Н.В. Методи оцінки інтелектуального капіталу туристичного підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2014. Вип. 6, ч. 3. С. 110–113.

16. Zula K. Integrative Literature Review: Human Capital Planning: A Review of Literature and Implications for Human Resource Development. *Human Resource Development Review*. 2007. Vol. 6. № 3. Pp. 245–262.

17. Bontis N. The Knowledge Toolbox: A Review Of The Tools Available To Measure And Manage Intangible Resources. *European Management Journal*. 1999. Vol 17 (4). Pp. 391–402.

18. Добровинский А.П. Оценка человеческого капитала в деятельности коммерческих организаций. *Известия Томского политехнического университета*. 2011. Т. 319. № 6. С. 64–69.

19. Ситник Й.С. Метод рейтингового оцінювання результативності інтелектуалізації систем менеджменту. *Український журнал прикладної економіки*. 2017. Том 2. Вип 1. С. 106–121.

REFERENCES:

1. Malyuga N.M. (2005) *Bukhhalterskyi oblik v Ukraini teoriia i metodolohiia perspektyvy rozvytku* [Accounting in Ukraine: theory and methodology, prospects for development]. Zhytomyr: ZhSTU. 548 p. (in Ukrainian)
2. Reka G.V. (2008) *Metody otsinky vartosti obiektiv intelektualnoi vlasnosti yak skladovykh intelektualnoho kapitalu orhanizatsii* [Methods of valuation of intellectual property objects as components of an organization's intellectual capital]. Vip. 18.3. P. 240–246.
3. Prokhorov A.N. *Osnovnye podkhody k opredeleniyu sushchnosti ponyatiya «yntellektualnaya sobstvennost»* [Main approaches to the definition of the essence of the concept of "intellectual property"] URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/osnovnye-podhody-k-opredeleniyu-suschnosti-ponyatiya-intellektualnaya-sobstvennost> (accessed 10 March 2020).

4. Prokhorov A.N. (2013) [The role of intellectual property in improving the competitiveness of an organization]. *TSU science vector*. № 4. С. 141–144.
5. Skvortsova V.A. (2006) *Intelektualnaia sobstvennost ekonomycheskaia traktovka* [Intellectual property: economic treatment]. *Izvestiya PHPU. Obshchestvennye Nauky*. № 2 (6). P.49–54.
6. Makasheva N.P. (2011) *Otsenka intelektualnogo potentsyala na rynku truda Tomskoi oblasti* [Assessment of intellectual potential in the labor market of the Tomsk region]. *Vestnyk Tomskogo Hosudarstvennogo Unyversyteta*. №2 (14). Pp. 87–98.
7. Knyazeva E.A. (2014) *Yntellektualnyi potentsyal predpriyatiya svyazy poniatye struktura i metodyka otsenky* [Intellectual potential of the communication enterprise: concept, structure and methodology of evaluation]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho Derzhavnoho Unyversytetu*. Vip 7. Part 3. P.54–58.
8. Voloshchuk L.O. (2011) *Metodychni osnovy otsinky intelektualnogo kapitalu mashynobudivnogo pidpriemstva*. [Methodical bases of estimation of intellectual capital of machine-building enterprise]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*. Odessa. Vip. 3 (43). S. 220–226.
9. Smokvina H.A. (2016) *Pidkhody ta instrumenty otsiniuvannia intelektualnogo kapitalu yak chynnyka zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva* [Approaches and tools for assessing intellectual capital as a factor in ensuring the economic security of the enterprise]. *Actual problems of the sectoral economy*. № 6 (28). P. 114–126.
10. Vasilenko V.M. (2011) *Pidkhody i metody otsinky intelektualnogo kapitalu (teoretychnyi aspekt)* [Approaches and methods of intellectual capital assessment (theoretical aspect)]. *Bulletin of the Azov State Technical University. Ser. : Economic Sciences*. Vip. 21. P. 134–138.
11. Kendyukhov O.V. (2006) *Intelektualnyi kapital pidpriemstva metodolohiia formuvannia mekhanizmu upravlinnia* [Intellectual capital of the enterprise: methodology of formation of management mechanism: monograph]. *DonUEP*. 307 p. (in Ukrainian)
12. Kozhushko O.V. *Obgruntuvannia indyikatoriv otsinky rivnia zakhystu intelektualnogo kapitalu promyslovoho pidpriemstva* [Substantiation of indicators of estimation of level of protection of intellectual capital of industrial enterprise]. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/12905> (accessed 11 March 2020)
13. Ortinsky V.L. (2009) *Ekonomichna bezpeka pidpriemstv orhanizatsii ta ustanov* [Economic security of enterprises, organizations and institutions]. K.: Legal unity. 544 p. (in Ukrainian)
14. Shkurupii O.V. (2008) *Intelektualnyi kapital v transformatsiinii ekonomitsi monohrafiia*. [Intellectual capital in a transformational economy: a monograph]. *Ukoopspilka Kyiv. Nats. Ekon. Un-T Im. V. Hetmana Poltav. Un-T Spozhyv. Koop. Ukrainy. Poltava*. 2008. 268 p. (in Ukrainian)
15. Rotan N.V. (2014) *Metody otsinky intelektualnogo kapitalu turystychnoho pidpriemstva*. [Methods of estimation of intellectual capital of tourism enterprise]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho Derzhavnoho Unyversytetu. seriia ekonomichni nauky*. Issue 6, Part 3. P. 110–113.
16. Zula K. *Integrative Literature Review: Human Capital Planning: A Review of Literature and Implications for Human Resource Development*. *Human Resource Development Review*. 2007. Vol. 6. № 3. Pp. 245–262.
17. Bontis N. *The Knowledge Toolbox: A Review Of The Tools Available To Measure And Manage Intangible Resources*. *European Management Journal*. 1999. Vol. 17 (4). Pp. 391–402.
18. Dobrovynskyi A.P. (2011) *Otsenka chelovecheskogo kapytala v deiatelnosti kommercheskykh orhanyzatsyi* [Assessment of human capital in the activities of commercial organizations] *Yzvestyia Tomskoho Polytekhnicheskoho Unyversyteta*. T. 319. № 6. P. 64–69.
19. Sitnik Y.S. (2017) *Metod reitynhovoho otsiniuvannia rezultatyvnosti intelektualizatsii system menedzhmentu*. [The method of rating the performance of management systems intellectualization] *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*. Vip 1. P. 106–121.